

PAUL KRAUSE: DE CE SĂ-I CITEȘTI PE PLATON, NIETZSCHE ȘI STRAUSS?

Autor: Redacția Syntopic | 9 iulie 2023

Un articol de Paul Krause pentru VoegelinView

Articol original: Why Read Plato, Nietzsche, and Strauss?

Traducere realizată de Maria Ceolpan, studentă la Facultatea de Filozofie, Universitatea din București, pentru stagiul de practică organizat în parteneriat cu redacția Syntopic

Platon, Friedrich Nietzsche și Leo Strauss nu au nevoie de nicio introducere pentru studenții la filosofie, în special pentru studenții la filosofie politică. Deși aceste trei figuri sunt bine cunoscute și citite, am epuizat oare obiectivul nostru interpretativ asupra acestor trei filosofi cruciali? Laurence Lampert, considerat de unii ca fiind cel mai bun cercetător al lui Nietzsche în Occident, a susținut că „Nu!”. Iar în *A New Politics For Philosophy*, profesori de filosofie din America de Nord, Europa și China reunesc o antologie de eseuri interpretative minunat editate, care aduc noi perspective asupra lui Platon, Nietzsche și Strauss, onorând în același timp moștenirea operei de o viață a lui Lampert.

De ce să citești Platon, Nietzsche și Strauss? Un răspuns, răspunsul canonic, este că acești trei oameni ocupă ferestre importante sau puncte de cotitură în istoria filosofiei. Platon începe tradiția sistematică a filosofiei. Nietzsche inaugurează critica modernității cu o evaluare a sfârșitului civilizației platonice – „moartea lui Dumnezeu”, despre care cei mai mulți oameni nu înțeleg la ce se referea Nietzsche. Strauss, în ciuda sofismelor teoreticienilor conspirației de stânga începând cu anii 1990, a fost, fără îndoială, cel mai profund analist al crizei moderne după Nietzsche, bazându-se adesea pe Platon și întorcându-se la acesta pentru o nouă filosofie a dialecticii și, astfel, înviindu-l pe Platon și erudiția platonice în epoca modernă, după moartea lui Platon de mâna și mintea nebună ale lui Nietzsche.

Un alt motiv pentru a-i citi pe cei trei este ca o contrapondere la ascensiunea totalitarismului de turmă. În ciuda promisiunilor și a limbajului democrației, drepturilor

omului și egalității, majoritatea oamenilor care gândesc pot simți un spirit despotice în modernitate - mai ales din interiorul statelor democratice, unde drepturile omului și egalitatea sunt singurul limbaj al politicii. Disidența este tratată ca o anateme, iar *cancel culture* face ravagii. Să te opui turmei, mișcării de masă a *Zeitgeist*-ului, este cvasi-blasfemie pentru societatea noastră de turmă și pentru politica de turmă. Acest lucru este îngrijorător, deoarece turma și omogenitatea ei moralizatoare este „inatacabilă”. Pentru Lampert, Nietzsche este esențial în recuperarea criticii totalitarismului modern și întoarcerea la „măreția umană” și la adevărata individualitate, care altfel este complet zdrobită de falsul individualism al omogenității de turmă.

Această critică a totalitarismului de turmă se regăsește, de fapt, și la Platon. Trebuie să ne amintim că opoziția lui Platon față de democrația ateniană nu era față de democrația în sine, ci față de nedreptatea și despotismul maselor democratice. Platon era un prieten al justiției și al libertății umane. El pur și simplu s-a opus turmei considerând democrația ateniană ca fiind nedreaptă, despotice și predispusă la demagogie. Această poziție se regăsește și în remarcabilele lucrări ale lui Leo Strauss. Contrar teoreticienilor conspirației și sofismelor de stânga, care au susținut că Strauss a fost un nazist ascuns și nașul intelectual al politicii externe imperialiste americane („neoconservatorism”), toți cercetătorii serioși ai lui Strauss știu că el a fost un prieten al libertății occidentale și al individualismului democratic, dar și un critic al celor mai rele instincte ale Occidentului: despotismul democratic, politica de turmă și materialismul catatonice al asistențialismului socialist. Fără virtute individuală, fără un centru moral puternic al societății și fără un orizont transcendentale al civilizației care să-i dea speranță pentru viitor, Strauss se temea că Occidentul va ceda în fața forțelor totalitare cărora li se opunea în secolul XX (fascismul și comunismul).

Ceea ce au în comun acești trei filosofi este faptul că toți au trăit într-o perioadă de criză a civilizației și a societății. După cum foarte bine ne reamintesc George Dunn și Mango Telli, „Platon a oferit o nouă interpretare morală a lumii într-o perioadă în care societatea ateniană trecea printr-o criză spirituală gravă, din cauza morții vechilor zei homerici”. Acest lucru este valabil și în cazul lui Nietzsche, al cărui profet, Zarathustra, se află printre ruinele civilizației moderne și proclamă o nouă interpretare morală: autoproclamatul *Übermensch* în ruinele civilizației platonice-creștine („moartea lui Dumnezeu”). De asemenea, Strauss a trăit crizele secolului al XX-lea: Primul Război Mondial, Al Doilea Război Mondial și începutul Războiului Rece. Strauss se temea că lipsa virtuții morale, epuizarea forțelor spirituale valorificate în lupta împotriva fascismului (și a comunismului) și deriva lentă spre omogenitatea turmei și spre statul mondial universal al confortului absolut, al securității și al „justiției” vor semnala sfârșitul individualismului eroic și al libertății creatoare, esențiale pentru spiritul civilizației occidentale, care a supraviețuit morții lumii homerice și cenușii unei creștinătăți ruinate. Putem merge atât de departe încât să spunem că Nietzsche și Strauss, de asemenea, „au oferit o nouă interpretare morală a lumii într-un moment în

care societatea trecea printr-o criză spirituală gravă”. Iată despre ce este vorba în filosofie.

Trecând la Nietzsche, percepția grosieră și populară despre filosoful german este că acesta s-a opus categoric platonismului și creștinismului. Deși este adevărat într-un sens slab, cercetătorii serioși știu că acest portret popular constituie o jumătate de adevăr, care ascunde cât de mult a fost Nietzsche îndatorat platonismului și creștinismului, precum și diferențele de nuanță mai pronunțate dintre el și predecesorii săi.

Nietzsche merită să fie citit, așadar, datorită comentariilor ample despre Platon și creștinism – chiar dacă a greșit mult, iar majoritatea oamenilor recunosc faptul că a greșit mult. Cu toate acestea, „Există atât de multe asemănări izbitoare între portretul lui Socrate făcut de Platon și portretul pe care Nietzsche îl face despre el însuși”. De fapt, capitolul lui Leon Harold Craig despre *Ecce Homo* este o expunere strălucită despre cât de mult scrierile și ideile proprii ale lui Nietzsche sunt modelate după Platon, chiar și atunci când încearcă să depășească platonismul socratic. Poate că Socrate a greșit în ceea ce a promovat, din punctul de vedere al lui Nietzsche, dar Socrate a fost de neprețuit ca „tăun” necesar unei societăți ateniene slăbite și degenerate, pentru a încerca să o trezească din somnul catatonice și din defetismul său. În această notă, Craig ne întreabă: „Totuși, nu avem nevoie de un tăun înțepător care să ne trezească din somnul nostru decadent, chiar mai disperat decât a avut vreodată nevoie Atena?”. Acest tăun este Nietzsche, care se pare că s-a modelat după Socrate, în ciuda aversiunii sale față de filosofia socratico-platonică.

Nu numai că Nietzsche este relevant în interpretarea platoniciană cu privire la crizele morale, politice și spirituale în mijlocul ruinei modernității, dar Nietzsche este, de asemenea – poate surprinzător – util pe tema filosofiei ecologice. Puțini îl văd în general pe Nietzsche ca pe un prieten al holismului ecologic, dar scrierile lui Laurence Lampert, reflectate de Graham Parkes, arată cum critica lui Nietzsche la adresa proiectului baconian de cucerire științifică se pretează la preocupările ecologice contemporane. Deși se poate respinge cu ușurință limbajul alarmist al lui Parkes, potrivit căruia Pământul nu va fi în curând locuibil (aceeași retorică alarmistă a fost predicată acum 50 de ani și noi suntem încă aici), el face totuși o treabă admirabilă, subliniind perspectivele unui „Nietzsche verde”. În mijlocul problemelor noastre de mediu, Nietzsche poate deveni un aliat surprinzător.

Lectura lui Platon și a lui Nietzsche în lumina crizelor modernității pare simplă, așa că de ce Strauss? Citirea lui Strauss în mijlocul crizelor noastre contemporane este, de asemenea, simplă, odată ce acceptăm necesitatea de a-i (re)citi pe Platon și Nietzsche: Strauss a fost cel mai mare comentator și partener de antrenament filosofic al lui Platon și Nietzsche în secolul trecut, un om care „a dobândit o faimă academică considerabilă” în timpul vieții sale (și după). Dacă există o persoană din secolul trecut care să ne ajute

să ne reîntâlnim cu Platon și Nietzsche și să le găsim relevanța pentru multiplele probleme cu care ne confruntăm în prezent, aceasta este Leo Strauss.

A New Politics For Philosophy oferă un superb set de eseuri despre relevanța durabilă a lui Platon, Nietzsche și Strauss. Dar dacă luăm o lentilă nietzscheană pentru filosofie, acea lentilă a criticii în plină criză care este caracteristica omniprezentă actualmente a filosofiei încă din timpul vieții lui Nietzsche, „Îl putem înțelege corect pe Platon?”. Cercetătorii noștri răspund fără echivoc „Da!”. Primul capitol, semnat de Liu Xiaofeng, dă tonul în mod important după introducerea lui Dunn și Telli. Platon a scris într-adevăr în plină criză, a oferit o nouă legislație morală și politico-teologică în acea criză, criticând și deconstruind în același timp paradigma existentă (și nereușită) de guvernare politică și spirituală (pragmatismul sofiștilor și teologia cosmogonică a zeităților hesiodice-homerice). Nietzsche și Strauss au făcut același lucru. Noi, cei care luăm în serios problemele lumii contemporane, trebuie să procedăm la fel. Aceasta este cerința filosofului.

*Imagine: Tivadar Kosztká Csontváry - „Ruins of the Jupiter Temple in Athens” (1904);
Sursa: WikiArt*